ARUBA EN DE SEPARACION

DOOR

W. H. van Helsdingen

De leuzen „los van Curaçao" en „Aruba rechtstreeks verbonden met Nederland" zijn in de laatste maanden weer veelvuldiger aangeheven dan te voren.

Alvorens de huidige stand van zaken te bespreken, komt een kort historisch overzicht van het vraagstuk van de afscheiding van Aruba niet ondienstig voor.

De wens van Aruba tot afscheiding van Curaçao met behoud van de rechtstreekse band met Nederland is voor het eerst officieel tot uiting gekomen in 1947. Tevoren was wel animositeit tussen beide eilanden gebleken, doch nimmer — voor zover bekend — was van Arubaanse zijde het verlangen uitgesproken het verband met Curaçao te verbreken. Van Nederlandse zijde is dan ook nimmer op de mogelijkheid van het verbreken van die band gezinspeeld.

De petitie van de Staten van Curaçao van 25 Juni 1946 (Tweede Kamer 1947–1948–650 nr. 12) handelt alleen over het verlangen naar autonomie voor het gehele rijksdeel en ook het daarbij gevolgde uitvoerige memorandum rept niet over een wens van Aruba tot afscheiding. Bij de besprekingen ten departemente gevoerd met de delegatie, welke deze petitie aan H. M. de Koningin heeft aangeboden, is dit laatste punt ook niet te berde gebracht. In het antwoord dat de Minister van Overzeese Gebiedsdelen in October 1946* (krachtens Koninklijke machtiging) op de petitie gaf, is daaromtrent dan ook geen weerklank te vinden (Tweede Kamerzitting 1946–1947–337). Wel werd daarin gesteld, dat in de eerste plaats zal worden gestreefd naar een zo spoedig mogelijke uitbouw van een gezonde decentralisatie van bestuur en wetgeving. Dit was mede het gevolg van het inmiddels op 18 Mei 1946 verschenen rapport van de „Commissie tot onderzoek

en bestudering van de in het Staatsdeel Curaçao levende politieke opvattingen en wensen, ter voorbereiding van de Rijksconferentie".

De commissie had om de wensen en en opvattingen te peilen ,,een ieder, die daartoe geneigdheid gevoelde, in de gelegenheid gesteld van zijn gevoelens en inzichten te doen blijken" (blz. 72). Zij stelde daartoe een vragenlijst op met toelichting; stelde deze op ruime schaal ter beschikking en verzocht binnen bepaalde termijn antwoord op die vragen en eventueel beschouwingen buiten die vragen om. De vragen en de toelichtingen hadden alleen betrekking op de verhouding tussen het gehele Rijksdeel en Nederland.

In een in Hoofdstuk I van het rapport gegeven uiteenzetting omtrent ,,De bevolking, haar aard, samenstelling, cultuur-instellingen" heeft de commissie wel erop gewezen, dat een nieuwe tegenstelling dreigt te ontstaan nl. tussen Aruba en Curaçao (blz. 15):

,,Heeft er dus enerzijds een welkome assimiliatie plaats gevonden tussen de leden der diverse groepen op elk eiland, aan de andere kant mag met zorg geconstateerd, dat een nieuwe tegenstelling dreigt te ontstaan, ditmaal niet van sociale of godsdienstige maar van territoriale aard; een tegenstelling tussen het opkomende Aruba en het reeds langer welvarende Curaçao. Aruba, zich bij Curaçao achtergesteld menende, hetgeen in zekere mate inderdaad het geval is, is van oordeel dat dit te wijten zoude zijn aan de suprematie van het eiland Curaçao, uitgeoefend door de vroegere Koloniale Raad en de huidige Staten, welke grotendeels bestonden en nog bestaan uit Curaçaoenaars. Hoe dit ook zij, daaruit vloeit een streven voort naar gelijkstelling met Curaçao, welk streven zich in verschillende vormen uitte: de eerste is een roep naar decentralisatie van het bestuursapparaat, waardoor de interne zaken van Aruba door een Arubaanse eilandsraad zullen worden behartigd, dus interne zaken door interne organen van Aruba; een tweede uitgangsvorm van dit streven kan worden vervat in de spreuk ,,Aruba voor de Arubanen", wat wel eens zover is gegaan, dat men heeft getracht Curaçaose zakenlieden uit Aruba te weren".

Binnen de bepaalde tijd waren bij de commissie 220 beschouwingen binnen gekomen; 211 der inzendingen evenwel waren — in gestencilde vorm — eensluidend en zo volkomen identiek aan elkaar, dat de commissie slechts kon aannemen, dat zij alle uit een en dezelfde bron afkomstig waren. Daadwerkelijk bedroeg mitsdien het aantal ingekomen beschouwingen 10, (blz. 78) ,,Alle aan het onderzoek medewerkende organisaties en personen zijn gevestigd op Curaçao" (blz. 79).

,,Wat Aruba betreft, de vraagstukken, waarop de daar bestaande en groeiende politieke belangstelling en activiteit zich oriënteert, betreffen niet op de eerste plaats de verhouding Nederland-Curaçao, de plaats van Curaçao binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Het is de vraag naar de positie van Aruba in het staatsdeel Curaçao, welke daar voor en boven alle andere de aandacht der in het openbare leven in het algemeen en in de politiek in het bijzonder op de voorgrond tredende heeft. De status van Curaçao tegenover Nederland, de positie van het staatsdeel binnen het Koninkrijk, is Aruba van secundair belang; primair is daar: autonomie tegenover Curaçao, in deze zin, dat de behartiging van eigen,

locale Arubaanse belangen worde opgedragen aan plaatselijke, Arubaanse organen, niet langer zal geschieden derhalve door organen, op Curaçao gevestigd. De commissie komt op een en ander terug".

De algemene conclusie van de commissie is, „Dat de constructie van het Koninkrijk in belangstelling ten achter schijnt te staan bij het verlangen naar hervorming van het interne bestuurssysteem". Een wens tot afscheiding van Aruba van het rijksdeel is blijkbaar nog niet openlijk uitgesproken, want de commissie spreekt slechts een gissing uit; zij acht het Arubaans verlangen naar decentralisatie geen vraagstuk van het Koninkrijk, „tenzij vorming van een afzonderlijk staatsdeel beoogd mocht worden" (blz. 90).

„In het voorgaande werd er reeds de aandacht op gevestigd, dat op Aruba niet zozeer de autonomie van het staatsdeel ten opzichte van Nederland het vraagstuk vormt, hetwelk in de eerste plaats de aandacht heeft, doch veeleer de autonomie van Aruba binnen het staatsdeel. Autonomie van het staatsdeel, zonder gelijktijdige zelfstandigheid van Aruba in eigen zaken zal de Arubaan geen bevrediging kunnen schenken. Indien op Aruba van autonomie wordt gesproken, is aan die term intussen voor zover de commissie oordelen kan niet verbonden de politieke gedachte, daaraan gekoppeld in het verlangen van Curaçao naar autonomie ten opzichte van Nederland. Wat Aruba wil is dat het zijn eigen plaatselijke belangen zelfstandig, behoudens eventueel toezicht, zal kunnen behartigen, dat derhalve die behartiging niet langer zal geschieden door en vanuit het eiland Curaçao, d.w.z. vanwege de hier gevestigde centrale organen. Dit laatste toch voelt de Arubaan als een subordinatie van zijn eiland aan het eiland Curaçao. En indien op de zelfstandige verzorging zijner belangen al toezicht nodig is, zou Auruba dit liever dan aan centrale op Curaçao gevestigde organen, opgedragen wensen te zien aan de Kroon. Invloed van de Kroon in deze zin, welke, zoals bleek en blijken zal, in de behartiging van de belangen van het staatdseel niet langer gewenst wordt, heeft voor de Arubaan dan ook eer aantrekkingskracht, dan dat hij als een inbreuk op zijn eigen meesterschap zou worden gevoeld.

Naar het oordeel der commissie vormt dit gesignaleerde Arubaanse verlangen — hoezeer zij overigens kracht en gegrondheid daarvan wil waarderen — niet een vraagstuk, hetwelk aandacht vraagt in het kader van de reconstructie van het Koninkrijk, tenzij vorming van een afzonderlijk staatsdeel beoogd mocht worden. Eerder is het, onder evenbedoeld voorbehoud, een probleem van interne aard, hetwelk door Curaçao zelve zal moeten worden opgelost. Het bij de Staten aanhangig gemaakte ontwerp van landsverordening tot indeling van Curaçao in bestuursressorten en instelling van zelfstandig bestuur, kortweg genaamd het Decentralisatie-ontwerp, steunende op de artikelen 117 en 118 der Staatsregeling, zal daartoe de eerste stap kunnen zijn. Een zelfstandige positie van Aruba naast Curaçao (met de andere eilanden) binnen Koninkrijksverband acht de Commissie practisch onmogelijk, althans onwenselijk. Zoals opgemerkt ligt zulks ook, ziet zij juist, in het geconstateerde verlangen naar zelfstandigheid in plaatselijke belangen

niet verscholen, zij het, dat door sommigen wordt betwijfeld of decentralisatie, ook zover mogelijk doorgevoerd, of zelfs een kostbare administratieve scheiding, bevrediging zal kunnen brengen, nu in elk geval het centraal gezag slechts op één eiland gevestigd kan zijn en dit een bron van misnoegen zou blijven" (blz. 90).

Op 15 November 1946 werd in de Tweede Kamer zonder hoofdelijke stemming een motie aangenomen (Handelingen blz. 176 en 257), waarin de Regering verzocht werd haar medewerking te willen verlenen aan de uitzending van een Parlementaire Commissie naar Suriname en de Nederlandse Antillen met het oog op de herziening van de verhoudingen tussen de onderscheiden gebiedsdelen van het Koninkrijk der Nederlanden.

De Parlementaire Commissie landde op 25 Januari 1947 op het vliegveld bij Willemstad en bracht van 1–4 Februari door op Aruba. In haar op 11 April 1947 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer uitgebrachte verslag (zitting 1946–1947–443) vat de commissie de verschillende op Aruba gevoerde besprekingen, waarbij ,,telkens met nadruk de wens naar een meer zelfstandige status ten aanzien van Curaçao naar voren" kwam, als volgt samen (blz. 13):

,,Bij de komende bestuursvernieuwing is het dan ook de wens der Arubanen, dat Aruba de het toekomende zelfstandige positie erlangt. Concreet betekent dit:

1. financiële decentralisatie, waardoor Aruba zelf de beschikking verkrijgt over wat het opbrengt;
2. wijziging van het kiesreglement, leidende tot uitgebreider mannen-kiesrecht;
3. vertegenwoordiging van Curaçao en Aruba in de volksvertegenwoordiging en in andere colleges op gelijke basis;
4. autonomie en zelfbestuur voor Aruba ten aanzien van inwendige aangelegenheden".

Men ziet, ook toen nog geen wens een op zich zelf staand rijksdeel te vormen.

De behandeling van dit rapport in de Tweede Kamer had op 16 en 17 Maart 1948 plaats, tegelijk met de wijziging van de Surinaamse en van de Curaçaose Staatsregeling. In die tussentijd had zich zo het een en ander afgespeeld.

Aan de in Suriname en in de Nederlandse Antillen tot uiting gekomen verlangens kon niet anders tegemoet worden gekomen, dan door wijziging van de Staatsregelingen van Suriname en van Curaçao. De daartoe strekkende wetsontwerpen werden ingediend op 26 November 1947 (Tweede Kamer 1947–1948–650).

Daarbij moest de wetgever binnen het raam van de toenmalige Grondwet blijven. Ook al zou de wens tot afscheiding van Aruba toen uitgesproken zijn, dan zou daaraan niet kunnen zijn tegemoet gekomen. Over die wens is echter in het geheel niet gesproken, ofschoon toch in het advies van de Staten van de Nederlandse Antillen vele andere onderwerpen werden voorgebracht, welke buiten de begrenzing van de Regeringsvoorstellen vielen (650 No. 15).

Voor zover de behandeling van de ontwerpen aan de conferentie Nederland, Suriname, Curaçao voorafging, was dan ook het vraagstuk, dat ons thans bezig houdt, niet aan de orde.

Een Grondwetsherziening was nodig om de weg vrij te maken voor verder strekkende hervormingen in Suriname en de Nederlandse Antillen. Het voornemen van de Regering daartoe werd gesteund door een motie-Romme, welke op 18 December 1947 (Handelingen blz. 868, 876–877) in de Tweede Kamer werd aangenomen. Ook daarin was alleen sprake van de genoemde twee Rijksdelen.

Inmiddels was reeds op 29 September tevoren een Staatscommissie ingesteld met de opdracht ,,op korte termijn te onderzoeken of verandering in de Grondwet gewenst is, en zo ja, in hoeverre wijzigingen moeten worden aangebracht in de bepalingen der Grondwet teneinde de mogelijkheid te scheppen om ter voorbereiding van de hervorming van de staatkundige structuur van het Koninkrijk de daartoe noodzakelijke bepalingen vast te stellen en de nodige voorstellen te doen".

De Commissie bracht verslag uit op 9 Maart 1948. De Regering diende haar voorstel tot verandering in de Grondwet in op 2 April 1948. Na gehouden kamerverkiezingen had de afkondiging plaats op 20 September 1948 (Stbl. Nrs. I 410–413). Deze data worden gegeven om te doen uitkomen, dat de voorbereiding van de Grondwetsherziening samenviel met de eerste conferentie Nederland, Suriname, Curaçao, welke in Januari 1948 werd geopend en in haar laatste vergadering op 18 Maart d.a.v. de bekende resoluties aannam. Men vergete bovendien niet, dat verschillende leden van de Staatscommissie voor de Grondwetsherziening nauw betrokken waren bij de conferentie en dat ook opzettelijk overleg heeft plaats gehad van enige daartoe aangewezen leden van de conferentie met de voorzitter en enige leden van de Staatscommissie, onder wie enige ministers. (Bij deze bespreking ,,bleek overeenstemming te bestaan tussen de opzet van de conferentie en het Grondwetsvoorstel" (zitting 1947–1948–775,

No. 10, 1e alinea), aldus de Memorie van Antwoord betreffende het Grondwetsvoorstel.) Bij de Grondwetsherziening kon zowel de Regering als de Staten-Generaal volledig rekening houden met de resultaten van het overleg ter conferentie en zelfs met het op 19 Juli 1948 uitgebrachte rapport van de Commissie Aruba-Curaçao, welke was ingesteld als gevolg van een door de conferentie aangenomen motie.

Gaan wij nu eerst na wat de conferentie ten aanzien van ons vraagstuk opleverde en vervolgens in hoeverre het resultaat van dat overleg in de Grondwet verwerkt is.

Ter voorbereiding van de conferentie werd op 12 September 1947 een Commissie van Voorbereiding geinstalleerd. In de door deze Commissie aan de conferentie voorgelegde ,,Memorie" werd een beweging in Aruba gesignaleerd, welke in een adres ,,afscheiding" bepleitte [1]). In de commissie, waarin zitting hadden Dr DA COSTA GOMEZ en Dr DESERTINE voor de Nederlandse Antillen, werd ,,deze beweging" niet hoog aangeslagen. Zij karakteriseerde de beweging nl. in haar advies als ,,de stroming zich voordoende bij een zeker deel der bevolking van Aruba". De commissie achtte het niettemin gewenst dat de conferentie haar oordeel zou uitspreken over de vraag of Nederland twee, dan wel drie rijksdelen in de West in het Koninkrijksverband zou betrekken.

Welnu, in de 17 door de Conferentie aangenomen resoluties is

---

[1]) Dit adres is op 9 September 1947 door tussenkomst van de Raad van Politie van Aruba ter kennis van H.M. de Koningin gebracht. Het werd de Raad aangeboden door een aantal ,,op Aruba geboren vooraanstaande ingezetenen, allen Nederlanders". Gewezen werd op de tegenstrijdige belangen tussen Aruba en Curaçao; op het feit, dat belangen en rechten van Aruba steeds door Curaçao zijn genegeerd; dat het superioriteitsgevoel van Curaçao geen voldoende waarborg geeft voor de toekomst van Aruba en mitsdien de enige oplossing is een zelfstandige staatkundige positie van Aruba rechtstreeks onder contrôle van de Nederl. Regering. Bij telegrammen van 30 Juli en 16 Augustus was reeds verzocht om een afzonderlijke delegatie voor Aruba. De Gezaghebber van Aruba, de Heer KWARTSZ, schreef op 5 September 1947 aan de Staten dat een scheiding ,,funeste gevolgen voor het gebiedsdeel in het algemeen en voor de eilanden voornoemd in het bijzonder (nl. Aruba en Curaçao) zal hebben". Door de zeer ,,obstinate houding" van de bevolkingsgroep van Aruba. die hem had afgevaardigd, zag hij zich verplicht voor het lidmaatschap van de Staten te bedanken. Hetzelfde deed het Statenlid V. E. HENRIQUEZ (Notulen der Staten blz. 293, 294). De heer J. H. A. EMAN reageerde hierop door te verklaren: ,,de Gezaghebber weegt op dit ogenblik op politiek gebied in de politieke weegschaal op Aruba geen miligram!" (Notulen blz. 288).

steeds sprake van een Koninkrijk bestaande uit drie rijksdelen, Nederland, Suriname en Curaçao (de N. Antillen), doch in een motie werd de Regering verzocht een commissie te benoemen om een rapport uit te brengen over de wens van Aruba tot verkrijging van een afzonderlijke status. Wij komen daarop nader terug. Die motie werd aangenomen aan het eind der beraadslagingen.

Vlak vóór het begin van de Conferentie wachtte de Regering de verrassing, dat de Antillaanse delegatie enige voorwaarden stelde, waarvan haar deelneming aan de conferentie afhankelijk werd gesteld. De Staten hadden nl. in hun vergadering van 19 December 1947 aan de delegatie „als eenheid optredend" een opdracht gegeven met een instructie houdende acht richtlijnen, welke zij „nauwgezet in acht te nemen" had. De opdracht was tweeledig, nl. vóór de aanvang van de Conferentie zekerheid te verkrijgen dat de Nederlandse Regering bereid was *a.* terstond de facto de gelijkstandigheid van de Nederlandse Antillen en Nederland te erkennen, *b.* terstond de facto de bevoegdheid van Aruba te erkennen om zich onmiddellijk en geheel van de Nederlandse Antillen af te scheiden. „In geval van een niet volledig bevestigend antwoord" zouden alle besprekingen overbodig zijn.

Men denke zich goed in: vóór de conferentie van *personen*, die over de toekomstige verhouding overleg gaan plegen, wordt een *delegatie* disciplinair gebonden en worden twee voorwaarden gesteld, de facto erkenning van twee punten, waarover het overleg juist gehouden zou worden. Een staatsrechtelijk curiosum! Natuurlijk kon de Regering aan de voorwaarden niet voldoen. Gevolg: vier leden van de Antillaanse delegatie onttrokken zich aan de conferentie (Notulen der conferentie blz. 6) en behielden zich de vrijheid voor om zich van de resultaten der conferentie te distanciëren. Prof. LOGEMANN heeft in de eerste openbare vergadering der conferentie (blz. 28) wel onweerlegbaar aangetoond, dat „die leden van de Curaçaosche delegatie, die hebben gemeend zich daarnaar te moeten gedragen, formeel volslagen op de verkeerde weg zijn geweest" en „dat materieel daarbij een ernstige en voor Curaçao niet anders dan schadelijke fout is begaan". Dit blijkt o.m. uit het mondeling antwoord van Minister JONKMAN in de Tweede Kamer bij de wijziging van de Curaçaosche Staatsregeling (17 Maart 1948, blz. 1549–50): „De geachte afgevaardigden de heren TILANUS, MEYERINK — en de Heer VONK zal zich wellicht in het bijzonder ook te dezen aanzien bij hen hebben aangesloten — en NEDERHORST betreurden en keurden af het verlaten van de Ronde Tafel Conferentie door enige leden van de Curaçaosche delegatie, alsmede de door de Staten aan hen verstrekte z.g. opdracht. De Regering sluit zich hierbij aan. De fout der Staten en dit optreden van hun vertegenwoordigers zijn te meer te betreuren, omdat zij niet geschikt zijn om het vertrouwen te versterken in de werking der voorgenomen hervormingen volgens goed democratische methode". Nu, we hebben sindsdien in de Staten nog wel wat anders beleefd.

Aan de beide onderwerpen van de opdracht is vanzelfsprekend volle aandacht besteed. De Minister van Overzeese Gebiedsdelen heeft in zijn antwoord op de openingsrede van de Minister-President op verzoek der Curaçaose delegatie mededeling daarvan gedaan (Handelingen der Conferentie blz. 3 r.k.) en in de secties en de openbare vergaderingen is uitvoerig daaromtrent van gedachten gewisseld. Gedetailleerde weergave daarvan zou ons te ver voeren. Voldoende zij de vermelding van het op 18 Maart 1948 bij motie uitgesproken oordeel van de conferentie ,,dat in beginsel een dergelijke wens (nl. voor een afzonderlijke status) geëerbiedigd dient te worden, doch dat de conferentie niet beschikt over voldoende gegevens van staatkundige, financiële, economische en sociale aard om zich uit te spreken over de mate waarin en de wijze waarop deze wens verwezenlijkt kan worden''.

Daaraan werd, gelijk reeds gezegd, de wens gekoppeld, dat de Regering terzake een commissie zou benoemen. Dit werd de commissie Aruba-Curaçao, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 14 Juni 1948 No. 29,

Alvorens hierop in te gaan, worde nog even terug gekomen op de aan de Antillaanse delegatie verstrekte opdracht en het vertrek van vier leden van de Antillaanse delegatie. Van die vier leden heeft een lid, de heer C. A. EMAN, het slot der conferentie nog bijgewoond, opdat hij de motie betreffende Aruba kon indienen. De overigen hebben na hun terugkeer aan de Staten schriftelijk gerapporteerd (Notulen blz. 503) en ook mondeling uiteengezet hoezeer de gehouden besprekingen onbevredigend waren. (Notulen blz. 497–504). De verwijten daarbij geuit jegens de toenmalige minister en in het algemeen over de houding van de Nederlandse Regering spruiten m.i. voor een groot deel voort uit een gemis aan begrip van de staatkundige verhoudingen in Nederland en van de ontredderde toestand, waarin Nederland na de oorlog verkeerde. De Minister heeft het nu eenmaal niet alleen voor het zeggen, hij is èn aan Grondwet èn aan wetten gebonden, en moet terdege rekening er mede houden, dat hetgeen hij eventueel zou toezeggen aanvaardbaar moet zijn voor de Koning, voor het Kabinet en voor de Staten-Generaal. Het getoonde ongeduld, dat niet op korte termijn na de bevrijding hervormingen zijn tot stand gekomen, houdt onvoldoende rekening met de desorganisatie door de bezetting gedurende de oorlog. Zo was het departement deels naar Londen, deels naar Zutphen overgebracht. Het keerde terug in een gebouw zonder telefoons, schrijfmachines, enz., met spaarzame schrijftafels en stoelen. Nederland was 5 jaren lang volkomen afgesloten van het wereldgebeuren. Moeizaam moest kennis vergaard worden van hetgeen sinds het begin van de oorlog elders was voorgevallen. Dat dit met voortvarendheid geschiedde, is veel te zwak gezegd. Er is koortsachtig gewerkt, tot in late avonduren. De onverwacht plotselinge bevrijding van Indië, in Augustus 1945, stelde het departement voor grote moeilijkheden en problemen, die directe aandacht eisten. Niettemin werd op 30 Augustus 1945 een commissie van onderzoek in

Nederland ingesteld, spoedig gevolgd door soortgelijke commissies in Suriname en in de Nederlandse Antillen. Bij het nagaan van het tijdschema der vervolgens gehouden besprekingen met delegaties, conferenties, zowel in Nederland als in Suriname en de Nederlandse Antillen, zal men moeten erkennen, dat er geen sprake is van opzettelijke vertraging van Nederlandse zijde, doch dat de ingewikkeldheid van de vraagstukken en de daarbij aan de dag tredende grote verscheidenheid van inzichten er toe geleid heeft, dat eerst thans de nieuwe rechtsorde tot stand kan komen. En hoe geheel anders dan in 1942 verwacht werd.

De Commissie Aruba—Curaçao had tot taak: „gegevens te verzamelen van staatkundige, financiële, economische en sociale aard, teneinde zowel de conferentie Nederland—Suriname—Curaçao in staat te stellen zich uit te spreken over de mate waarin en de wijze waarop aan Aruba bij de instelling van een nieuwe rechtsorde voor het Koninkrijk een afzonderlijke status kan worden verleend, als ter zake de Regering van raad te dienen".

De Commissie bracht haar rapport reeds uit op 19 Juli d.a.v. Het rapport ging uit van drie grondlijnen:

a. zelfstandigheid van elk eiland der Nederlandse Antillen;
b. samenwerking in geordend verband, waar de belanggen van de eilanden dit vereisen;
c. verbondenheid met Nederland in het kader van het zich ontwikkelende Verenigde Koninkrijk".

Het rapport was voorafgegaan door een Memorandum van de voorzitter der sub-commissie voor staatkundige en algemene vraagstukken, Prof. Dr G. A. van Poelje, waarin duidelijk werd gesteld, „dat er een aantal belangrijke onderwerpen zijn, ten aanzien waarvan op grond van principiële overwegingen, wegens historische bepaaldheid der bestaande organisatie, of om redenen van inwendige of uitwendige doelmatigheid, een voorziening voor Aruba alleen niet doelmatig zou zijn. De voorstanders van de meest volstrekte staatsrechtelijke scheiding tussen Aruba en Curaçao, zien dan ook, volkomen terecht de noodzakelijkheid van samenwerking op verschillend gebied".

Wie vervolgens op blz. 11 van het verslag de toelichting leest op „de keuze der gemeenschappelijk te regelen zaken", moet wel tot de conclusie komen, dat dit precies is wat de Eilandenregeling gebracht heeft. Men bedenke daarbij dat het rapport door alle acht Arubaanse leden, waaronder E. H. G. Eman, is ondertekend, ook al gingen aanvankelijk de wensen van enkelen veel verder. De Regering heeft in de Memorie van Toelichting op de Interimregeling (Tweede Kamer 1949–1950–1639, No. 3 § 90) duidelijk aangetoond, dat het rapport-Van Poelje als basis voor

de Eilandenregeling had gediend; dat met alle hoofdbeginselen van het rapport terdege rekening is gehouden, dat elk artikel dat overgenomen kon worden, is overgenomen; doch dat niet alle artikelen konden worden ingepast, omdat het bij het rapport gevoegde ontwerp is ingericht als een ontwerp van een landsgrondwet, nadat de Staatsregeling zou zijn vervallen. Doordat de Staatsregeling echter gehandhaafd is (na de wijziging ,,Landsregeling" geheten) waren verschillende artikelen van het Ontwerp -Van Poelje, niet meer aan de orde. Vervolgens is van ieder artikel aangetoond waarom het niet kon worden overgenomen.

Dat de federale constructie van de Antillen, althans de naam ,,Verenigde Nederlandse Antillen", in de Interimregeling niet is overgenomen, is niet van principiële betekenis, want in wezen verschilt de opzet van het rapport niet van de constructie in de Interimregeling aangegeven en in de Eilandenregeling uitgewerkt. (Taalkundig is overigens deze naam aanvechtbaar. Het bevat een pleonasme; ,,Nederlandse Antillen" is reeds een verzamelnaam). De door de Conferentie van 1948 aangewezen redactiecommissie belast met het ontwerpen van een ontwerp-rijksgrondwet had trouwens reeds hetzelfde standpunt ingenomen en de naam ,,Nederlandse Antillen" gehandhaafd voor het rijksdeel dat op voet van gelijkheid met Nederland en Suriname het Koninkrijk zou vormen. ,,Een constructie, dat ieder der gebieden van de Antillen een zelfstandig partner in het Koninkrijk zou zijn, wordt — gezien de geringe grootte en betekenis van verschillende dezer gebieden — door niemand voorgestaan", aldus luidde haar overweging.

Gelijk reeds gezegd, kon bij de Grondwetsherziening volledig rekening gehouden worden met het resultaat van het overleg ter conferentie en ook met het rapport-Van Poelje. Gaan wij thans na in hoeverre dit alles in de Grondwet is verwerkt, waarbij wij ons beperken tot het punt dat ons thans bezig houdt. De aanhef van het vijfde lid van artikel 209 (thans art. 216) van de Grondwet bevat daaromtrent een uitspraak. Uit de woorden ,,Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen vormen een Koninkrijk" is n.l. niet anders te concluderen, dat dat de Nederlandse Antillen in hun verband tot het Koninkrijk een één-en-ondeelbaar geheel zullen zijn. De Staten van de Nederlandse Antillen hebben in hun advies van 14 Mei 1948 toegejuicht, ,,dat de Regering met dit ontwerp de mogelijkheid wil scheppen om tot een nieuwe rechtsorde te geraken" (775, No. 19). De Regering heeft haar standpunt steeds gehandhaafd en Minister VAN SCHAIK heeft bij de behandeling van de Interimregeling voor de Nederlandse Antillen in de Eerste Kamer dit standpunt duidelijk uit gesproken (1950–1951 blz. 44–5):

„Het betoog van de heer Jonkman heeft mij ten aanzien van één punt meer dan gewoon gefrappeerd. Hij heeft gesproken over de wens, die door Aruba te kennen was gegeven en die ook meer algemeen werd gehuldigd in de Ronde-Tafelconferentie van het jaar 1948, dat Aruba een eigen status zou krijgen. De heer Jonkman is zelfs zover gegaan, dat hij heeft gezegd, dat de Regering de Grondwet niet juist heeft uitgelegd door de Antillen te concipiëren als een eigen staatkundige gemeenschap, die volgens de Grondwet behouden moest blijven. De geachte afgevaardigde heeft er zelfs op gepraeludeerd, dat het mogelijk zou zijn, dat Aruba of een ander eiland van de Antillen zou worden afgescheiden en in een afzonderlijke betrekking met Nederland zou komen leven. Het komt mij voor, dat een dergelijke gedachte toch bepaald vreemd is aan artikel 209 en ook aan artikel 208 van de Grondwet. Ik kan het niet anders zien dan dat de Grondwet zich op het standpunt plaatst, dat de Antillen als Rijksdeel een ondeelbaar geheel hebben te blijven en op zich zelf een status hebben te behouden.

In artikel 208 staat: „Voor de in artikel 1 genoemde grondgebieden". — daarbij behoren ook de Antillen — „zal, op de grondslag van de uitkomst van het reeds gepleegde en nog te plegen gemeen overleg met en tussen vertegenwoordigers van de bevolkingen, een nieuwe rechtsorde worden gevestigd, waarbinnen deze gebieden de eigen belangen zelfstandig behartigen".

Dat sluit in, dat ook het gebiedsdeel der Antillen, omvattend de zes eilanden als zodanig, zijn eigen Antillaanse belangen heeft te behartigen. Het is dan ook de grondslag van dit wetsontwerp, dat het gebiedsdeel der Antillen autonomie krijgt om die speciale belangen, dus het gemeenschappelijk belang van alle samenstellende eilanden, te verzorgen.

De geachte afgevaardigde de heer Jonkman heeft er op gezinspeeld, dat de bestuursmacht verdeeld zou kunnen worden, en dat de Regering dit in haar gedachtengang uitsluit, een standpunt, dat niet zou stroken met de Grondwet. Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad heb ik er geen ogenblik aan gedacht op basis van de Grondwet de staatrechtelijke band tussen één of meer eilanden door te knippen en een zelfstandige rechtstreekse verhouding tussen Nederland en één of meer van de eilanden te scheppen; dit zou naar mijn overtuiging inbreuk maken op de Grondwet".

Van de driedelige Koninkrijksconstructie kan mitsdien niet worden afgeweken zonder voorafgaande Grondwetsherziening. Bij het laatste voorstel tot Grondwetsherziening toonde de Regering geen neiging haar standpunt prijs te geven; het XIVe Hoofdstuk werd — zij het niet woordelijk — gehandhaafd. De Landsregering van de Nederlandse Antillen bleek bij schrijven van 17 November 1951 geen bedenking te hebben, noch ook de Staten volgens telegram van 12 October 1951 (zitting 1951–52–2341, No. 5a en 12).

Dit voorstel heeft overigens het Staatsblad niet bereikt, omdat het op 7 Mei 1952 in de Eerste Kamer met 34 tegen 16 stemmen werd verworpen (blz. 859).

Nadat de Grondwet door de wijziging van 1948 was „opengehakt", was de weg vrij voor verder strekkende hervormingen in de Overzeese Rijksdelen. In dit overzicht kan worden voorbijgegaan om welke redenen de Regering meende zich hoofdzakelijk te moeten beperken tot toekenning van autonomie aan de overzeese rijksdelen en de totstandkoming van de volledige nieuwe rechtsorde tot een volgend stadium te moeten verschuiven.

Bij de voorbereiding en de behandeling van de Interimregeling voor de Nederlandse Antillen stond de zetelverdeling van de Staten in het centrum van de belangstelling. De sinds 1948 bestaande samenstelling van 8 leden van Aruba, 8 van Curaçao, 2 van Bonaire en 1 van elk der drie Bovenwindse eilanden, bedoeld als verzoeningspoging, bleek enerzijds de Arubaanse verlangens niet te bevredigen anderzijds een negatief resultaat op te leveren, omdat Curaçao zich te kort gedaan achtte.

Door de Interimregeling werd de zetelverdeling gewijzigd in 8 leden van Aruba, 12 van Curaçao, 1 van Bonaire en 1 van de drie Bovenwindse eilanden gezamenlijk. Na eindeloze discussies, „kwam men algemeen tot de conclusie, dat de tot standkoming van een goede eilandenregeling de moeilijke zijde dier verdeling vermag weg te nemen", aldus het verslag van de Tweede Kamer (No. 16) nadat de Commissie van Voorbereiding in den brede van gedachte had gewisseld, met een speciaal daarvoor uitgezonden delegatie uit de Staten. Het ontwerp van de Eilandenregeling was inmiddels na grondige voorbereiding door en intensieve besprekingen met tal van instanties in de Nederlandse Antillen, zo ver gereed, dat de regeling ongeveer tegelijk met de Interimregeling in werking zou kunnen treden. Dit is gebeurd op 14 Maart 1951.

Verwacht mocht worden, dat de zeer grote mate van autonomie aan ieder der eilandgebieden toegedacht appaiserend zou werken op de Arubaanse verlangens tot afscheiding. De overdracht van diensten heeft echter aanvankelijk een traag verloop gehad en was eind 1953 nog niet eens voltooid. Inmiddels is wel gebleken, dat de Eilandenregeling, welke was opgesteld zonder dat over ervaring en voldoende gegevens kon worden beschikt, zal moeten worden herzien zodra ervaring en meerdere gegevens zullen zijn verkregen. Wanneer dat tijdstip bereikt zal zijn, worde hier in het midden gelaten. Voor de hoofdbeginselen van de Eilandenregeling en de voorlopige balans over de uitvoering daarvan moge worden verwezen naar mijn in dit tijdschrift reeds eerder verschenen artikelen (*W.I. Gids 32*, 1951, p. 193–205; *35*, 1954, p. 72–90).

Wel moge er hier aan worden herinnerd, dat de Regering getracht heeft een waarborg te scheppen, dat aan de autonomie van de eilandgebieden niet zou worden tekort gedaan door op het voetspoor van het

rapport-Van Poelje een beroepsrecht in de Interimregeling op te nemen. Hiertegen rees, ofschoon deze gedachte in het rapport-Van Poelje door allen was aanvaard, een zo groot verzet, dat de Regering daarvan afzag en zich ertoe bepaalde in artikel 100 van de Landsregeling de mogelijkheid te openen bij A.M.v.B. regelen te stellen, dat de vaststelling van een door de Staten goedgekeurde ontwerp-landsverordening niet zal geschieden dan na goedkeuring van een in die A.M.v.B. aan te wijzen instantie.

Van oordeel, dat tijdige vaststelling van een zodanige A.M.v.B. reeds een preventieve invloed ten goede op de verhoudingen zou hebben, heeft de Regering zich beijverd reeds op 15 Mei 1951 een voor-ontwerp om advies ter kennis van verschillende Antillaanse instanties te brengen. De Regering achtte het raadzaam de weg tot oplossing van een meningsverschil aan te wijzen, voordat de spanning van een reeds gerezen meningsverschil is ontstaan. Zij heeft daartoe voorshands onvoldoende medewerking gekregen. De lijdensgeschiedenis van deze aangelegenheid zou op zichzelf de omvang van een nota vereisen. Zij is opnieuw een symptoom van de wel zeer uitlopende opvattingen, ja botsende meningen van de politieke groepen in de Nederlandse Antillen. Dit gebrek aan eensgezindheid en het gemis van onderling vertrouwen is trouwens ook de reden waarom de Eilandenregeling bij A.M.v.B. is vastgesteld. Het zou normaal geweest zijn bij landsverordening een decentralisatieregeling in het leven te roepen, waarbij de eilanden een grote mate van zelfstandigheid werd toebedeeld. Er was echter geen uitzicht, dat men in de Antillen onderling tot overeenstemming zou zijn gekomen omtrent een landsverordening, waarbij aan de belangen van ieder eiland voldoende recht zou worden gedaan. Het is alleen op herhaalde aandrang van Antillaanse zijde, dat de Regering er in bewilligd heeft zich intensief met deze aangelegenheid in te laten. En wederom op aandrang van die zijde heeft de Regering op ruimere schaal dan in het aanvankelijk voorontwerp van de Interimregeling een reeks hoofdbeginselen van de Eilandenregeling in de Landsregeling opgenomen. Aan deze opzet is nu tevens het voordeel verbonden, dat — wederom ter bevordering van de goede onderlinge verstandhouding — het hoger toezicht in bepaalde gevallen in plaats van aan de Landsregering aan de Kroon zou worden voorbehouden. Niettemin bestaat krachtens artikel 185 van de Landsregeling de mogelijkheid de Eilandenregeling bij landsverordening te wijzigen mits deze met de stemmen van twee derden van het wettelijk aantal leden door de Staten is goedgekeurd en na goedkeuring door de Koning. Dit laatste is reeds twee maal telkens ten aanzien van één artikel geschied (P.B. 1953 Nrs. 3 en 4).

Er waren zelfs optimisten, die van mening waren, dat voortaan zou kunnen worden afgezien van de bemoeienis van Nederland met deze interne Antillaanse aangelegenheid; een bemoeienis, welke theoretisch stellig ongewenst is en van Nederlandse zijde allerminst begeerd wordt. Dit optimisme leidde ertoe, dat in het op 11 Februari 1952 vastgestelde „Werkstuk", dat als basis heeft gediend voor de besprekingen ter conferentie van 1952, een regeling werd voorgesteld, waarbij de bemoeienis van Nederland met de in de Landsregeling voorkomende artikelen betreffende de eilandgebieden zou komen te vervallen als voldoende overeenstemming in de Nederlandse Antillen over dit onderwerp zou

zijn bereikt (punt 45). Zowel ter conferentie als daarna is wel gebleken, dat juist op dit punt voorshands geen overeenstemming is te verwachten. In het ontwerp-Statuut is dan ook voor bedoelde artikelen op dezelfde wijze als voor verscheidene andere artikelen van de Landsregeling instemming van de Regering van het Koninkrijk vereist met de landsverordening tot wijziging van die artikelen (art. 44, tweede lid).

De verhouding tussen de Nederlandse Antillen en het eilandgebied Aruba heeft herhaaldelijk een punt van bespreking uitgemaakt, zowel in de Eilandsraad van Aruba als in de Staten.

In de Eilandsraad van Aruba werd op 25 September 1951 besloten een telegram te zenden aan H.M. de Koningin met verzoek, dat de onderlinge verhouding tussen de eilandgebieden als punt van bespreking op de agenda van de aanstaande conferentie Nederland, Suriname, Nederlandse Antillen zou worden geplaatst.

Als antwoord daarop vroeg de Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen, in wiens handen door H.M. de Koningin de behandeling van het telegram was gesteld, „duidelijk geformuleerd te vernemen, welke verlangens men heeft". „Daarbij zou puntsgewijze zijn aan te geven, hoe men zich de verhouding van de bestuursorganen en van ieder der overheidsdiensten denkt".

Een daartoe door de Raad ingestelde commissie diende op 11 Maart 1952 een rapport in, dat in de vergadering van de Eilandsraad van 15 Maart zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen. (Wel had een uitvoerig debat plaats over een minderheidsnota-Eman, betreffende het kiesrecht, welke nota werd ingetrokken en vervangen door een verklaring ter zake.) Het verslag behelsde een „ontwerp van een landsgrondwet voor de Verenigde Nederlandse Antillen", waarin werd teruggegrepen naar het ontwerp-Van Poelje, ofschoon toch de Regering reeds had verklaard, dat bedoeld ontwerp op goede gronden niet geheel kon worden gevolgd, doch dat met de hoofdbeginselen daarvan — gelijk reeds gezegd — terdege rekening gehouden was in het vijfde Hoofdstuk van de Landsregeling en in de Eilandenregeling. Tegelijkertijd was een sub-commissie van de voorlopige Antillaanse R.T.C.-delegatie, onder voorzitterschap van Dr DE LA TRY ELLIS, bezig punten voor overleg op te stellen. De Nederlandse Regering nam het standpunt in, dat slechts dringende omstandigheden haar zouden nopen in de grondslagen dier beide regelingen wijzigingen te brengen. Dergelijke dringende omstandigheden achtte zij niet aanwezig en de

Eilandenregeling was trouwens nog slechts voor een klein gedeelte tot uitvoering gebracht.

Kennelijk was het motief van de gehele actie van Aruba herstel van de 8–8 verhouding in de Staten, dan wel het verkrijgen van pariteit tussen Aruba en Curaçao langs andere weg. Dit blijkt duidelijk uit vele uitlatingen van de heer J. H. A. EMAN in de Staten. Reeds in de eerste vergadering van de Staten in nieuwe samenstelling op 21 Februari 1951, dreigde hij ,,nu zullen de poppen gaan dansen''. ,,U kunt verwachten, dat de Eilandenregeling een middel van obstructie in de hand van Aruba zal worden!'' (notulen blz. 793).En de heer GEERMAN profeteerde (blz.796): ,,Aruba neemt nimmer genoegen met een Eilandenregeling zolang het overkoepelend lichaam niet berust op de basis van gelijkheid en gelijkwaardigheid tussen Aruba en Curaçao''. Wie zich de moeite getroost de notulen van de Staten door te lopen zal bemerken dat de heer EMAN de afscheiding van Aruba propageerde waar hij maar meende die leuze te pas te kunnen brengen. (Om maar enkele plaatsen te noemen: 1951–52 blz. 430, 633; 1953–54 blz. 167, 169-170, 238, 392).

Ter conferentie in 1952 was wel een poging gedaan tot overeenstemming te komen. De Antilliaanse delegatie stelde nl. een subcommissie in ter bestudering van de onderlinge verhouding tussen het Antillaanse rijksdeel en de eilandgebieden, onder voorzitterschap van Prof. C. W. L. VAN DER GRINTEN. Een voorstel tot wijziging van de Eilandenregeling is daarvan tot nu toe niet het gevolg geweest.

Gelijk reeds gezegd, had mogen worden verwacht, dat door de Eilandenregeling de Arubaanse verlangens zouden worden geappaiseerd. Aan de wijze van uitvoering heeft echter blijkbaar een en ander ontbroken en door onvoldoende contact en onderling overleg tussen Centrale Regering en Bestuurscollege is die geprikkelde stemming niet verminderd. Zo althans doet men van Arubaanse zijde voorkomen. In hoeverre de naderende verkiezingstijd en de onderlinge partij-wrijvingen mede in het spel betrokken zijn, is moeilijk met feiten aan te tonen. De leuze van de separación werd althans tegen de jaarwisseling 1953–1954 weer meer actueel.

Bij de bespreking van de z.g. Kleine Commissie van de conferentie Nederland-Suriname-Nederlandse Antillen meende men van Arubaanse zijde de kans te krijgen voor een radicale scheiding. Toen duidelijk gemaakt was, dat de taak van de Kleine Commissie slechts een beperkte was, gebonden aan haar opdracht, sprak de Eilandsraad van Aruba op 15 Januari j.l. zich uit in de volgende motie:

,,De Eilandsraad van Aruba in openbare vergadering bijeen; overwegende dat in de boezem van de Arubaanse bevolking de wensen en verlangens met betrekking tot een volledig zelfstandige status ten opzichte van de Nederlandse Antillen ook na het in werking treden der Eilanden-

regeling Nederlandse Antillen onverminderd zijn blijven voortleven; overwegende dat bedoelde wensen en verlangens in feite hierop neerkomen, dat in het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden het eilandgebied Aruba geheel afgescheiden van de andere eilanden van de Nederlandse Antillen de plaats zal innemen van een zelfstandig deel van het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden; overwegende dat aan bedoelde wensen en verlangens slechts voldaan zou kunnen worden indien deze aangelegenheid behandeld en tot een oplossing wordt gebracht, vooraleer de definitieve rechtsorde binnen het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden wordt vastgesteld; overwegende dat de Arubaanse bevolking in verband met de Koninklijke boodschap van 7 December 1942 met reden mag verwachten, dat aan haar gerechtvaardigde verlangens op dit gebied zal worden tegemoet gekomen: verzoekt H.M. de Koningin der Nederlanden, de Staten der Nederlandse Antillen en de Regeringsraad der Nederlandse Antillen te willen bewerkstelligen: dat in de momenteel te Willemstad vergaderende zogenaamde Kleine Commissie voor de R.T.C., deze aangelegenheid ter tafel wordt gebracht en de inwilliging van de gerechtvaardigde verlangens van de Arubaanse bevolking in bovenbedoelde zin worde verzekerd alvorens de definitieve rechtsorde van het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden aan de orde worde gesteld, aangezien naar zijn oordeel een hechte rechtsorde als bedoeld alleen dan zal kunnen worden gevestigd, indien de status der eilandgebieden op bevredigende en rechtvaardige wijze geregeld is, en gaat over tot de orde van de dag".

Daartoe door de Nederlandse Regering gemachtigd heeft de Minister van Overzeese Rijksdelen, Prof. KERNKAMP tijdens zijn verblijf in de Antillen een bespreking gehad met het Bestuurscollege van Aruba en na zijn terugkomst dat onderhoud als volgt bevestigd:

,,De motie, door de Eilandraad van het eilandgebied Aruba aangenomen in zijn openbare vergadering van 15 Januari jl., is — gelijk U bekend is — in mijn handen gesteld ter behandeling tijdens mijn verblijf op Curaçao.

Gevolg gevende aan deze opdracht had ik met het Bestuurscollege van het Eilandgebied Aruba een onderhoud op 22 Januari d.a.v.. Ter bevestiging van de in dat onderhoud door mij gegeven uiteenzetting van de door de Nederlandse Regering gehuldigde opvatting terzake wil het mij dienstig voorkomen U het volgende mede te delen in antwoord op de motie.

Nadat in de eerste en tweede overweging de wensen en verlangens, welke in de boezem van de Arubaanse bevolking leven, zijn weergegeven, spreekt de Raad in de derde overweging als haar oordeel uit, ,,dat aan bedoelde wensen en verlangens slechts voldaan zou kunnen worden, indien deze aangelegenhied behandeld en tot een oplossing wordt gebracht vooraleer de definitieve rechtsorde binnen het nieuw te vormen Koninkrijk der Nederlanden wordt vastgesteld"; en deze overweging leidde de Raad tot het in het slot van de motie geformuleerde verzoek.

Deze derde overweging berust echter op een misverstand.

De Nederlandse Regering is bij het tot stand brengen van de nieuwe

rechtsorde gebonden aan de bepalingen van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet, welk hoofdstuk juist ter wille van het tot standbrengen van die rechtsorde bij een opzettelijk voor dit doel aangebrachte wijziging van de Grondwet daarin in 1948 is opgenomen.

Het Statuut waarin de nieuwe rechtsorde zal worden verankerd mag dan ook niet van de bepalingen van het XIVe Hoofdstuk afwijken. Dit blijkt ten overvloede uit de bewoordingen van artikel 217 Gr. W., dat alleen rept over de mogelijkheid van afwijking van ,,voorgaande hoofdstukken".

Het XIVe Hoofdstuk is na kennisneming van de resultaten van de Conferentie Nederland-Suriname-Curaçao van 1948 en met in acht neming van het rapport van de Commissie Aruba-Curaçao (het zg. rapport-Van Poelje) tot stand gekomen, na een gunstig advies van de Staten van de Nederlandse Antillen d.d. 14 Mei 1948.

Art. 209 (5e lid) thans artikel 216 laat geen andere uitleg toe dan dat het Koninkrijk zal bestaan uit drie Rijksdelen, Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Deze opvatting is door de Nederlandse Regering steeds gehuldigd en wordt ook thans volgehouden. Zij is trouwens in overeenstemming met het bovenbedoelde rapport-Van Poelje, dat door alle acht Arubaanse leden is ondertekend.

Op grond van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet kan mitsdien het Statuut niet anders dan op drie Rijksdelen betrekking hebben. Is eenmaal het Statuut tot stand gekomen dan zal de Regering bij de eerstvolgende grondwetsherziening het voorstel doen het XIVe Hoofdstuk te doen vervallen, zodat alsdan de wettelijke belemmering zal zijn opgeheven. Mitsdien is in tegenstelling met de derde overweging van de motie de door de Raad gewenste oplossing niet te verkrijgen ,,vooraleer de definitieve rechtsorde" wordt vastgesteld, doch juist eerst nadat het Statuut is tot stand gekomen.

Nu zou de gedachte kunnen rijzen, dat een poging moet worden aangewend de vaststelling van het Statuut uit te stellen en aan te sturen op een wijziging van het XIVe Hoofdstuk alvorens het Statuut wordt vastgesteld. Een dergelijk streven is bij voorbaat tot onvruchtbaarheid gedoemd. De Nederlandse Regering is niet bereid een voorstel aanhangig te maken tot wijziging van het XIVe Hoofdstuk van de Grondwet, dat enige jaren geleden wel overwogen en opzettelijk met het doel tot verwezenlijking van de nieuwe rechtsorde is tot stand gekomen.

Uit deze uiteenzetting mag niet worden afgeleid dat de Regering na de tot standkoming van het Statuut instemmen zal met een ,,afscheiding van Aruba" van de Nederlandse Antillen. Zij acht voorshands de bezwaren daartegen overwegend, doch is alsdan niet meer aan een wettelijke belemmering gebonden.

Naar het oordeel van de Regering is uit het voorgaande de conclusie te trekken, dat getracht dient te worden binnen het raam van de Landsregeling en de daarop gebaseerde Eilandenregeling een oplossing te zoeken, welke zoveel mogelijk aan de verlangens van Aruba tegemoet komt, gelijk ook de strekking is van mijn schrijven van 25 Februari 1954 No. 75508/7818."

Overigens is het bevreemdend dat tegemoetkoming aan de verlangens tot afscheiding wordt verwacht — gelijk in de motie geschiedt — in

verband met de Koninklijke Boodschap van 7 December 1942. Daarin is nl. alleen sprake van een Rijksverband, waarin de bestaande met name genoemde Rijksdelen tezamen deel zullen hebben en van de gezindheid van die Rijksdelen tot het geheel. Het gaat niet aan een uitspraak over de verhouding tussen de Rijksdelen toe te passen op de verhouding tussen de territoriale onderdelen. Friesland of Limburg of ieder der Zuid-Hollandse eilanden zouden alsdan ook aanspraak kunnen maken als afzonderlijke Rijksdelen te willen worden beschouwd. Niemand zal er over denken een dergelijke uitleg van de Koninklijke boodschap van 7 December 1942 te honoreren."

In het aan het slot genoemde schrijven had de Ned. Regering haar voldoening er over uitgesproken, dat de Landsregering een Commissie had ingesteld, welke ten doel had het bestuderen van de verlangens door de Arubaanse bevolking geuit met betrekking tot een zelfstandige status.

De Commissie heeft onder Voorzitterschap van Mr N. DEBROT enige malen vergaderd en eind Maart een voorlopig rapport doen verschijnen waaruit blijkt, dat de „Arubaanse leden tenslotte als hun mening hebben te kennen gegeven, dat zij zich volledig bewust zijn van de draagwijdte van de consequenties van een eventuele uitvoering van bovengenoemde motie van de Eilandsraad van het eilandgebied Aruba, maar dat zij voorshands niet in staat zijn voor alle problemen een alleszins bevredigende oplossing aan de hand te doen. In verband hiermede werd door de Arubaanse leden verzocht de werkzaamheden van de commissie op te schorten, teneinde hen in de gelegenheid te stellen zich van een of meer terzake kundigen te doen voorlichten".

Het is bekend, dat Aruba daarop Prof. Mr R. KRANENBURG heeft uitgenodigd naar Aruba te komen om ter zake advies uit te brengen. Prof. KRANENBURG heeft daarin bewilligd en medio Mei (derhalve vóór de hervatting van de Conferentie op 20 Mei j.l.) aan het Bestuurscollege van Aruba advies uitgebracht. Aan dit advies is tot nu toe nog geen bekendheid gegeven; zelfs is niet gebleken, dat het ter kennis is gebracht van de Antillaanse delegatie. Uit het verloop van de beraadslagingen ter conferentie is wel op te maken, dat Prof. KRANENBURG Aruba niet tot een volledige afscheiding heeft aangemoedigd. Ware dit wel het geval geweest, dan zouden de Arubaanse leden van de delegatie niet nagelaten hebben zich krachtig op het advies te beroepen. Zij hebben zich er echter toe bepaald, dat bij monde van de Voorzitter van de Antillaanse delegatie de mening terzake van „verschillende leden van de Antillaanse delegatie" werd uitgesproken. Uitgaande van de motie van de Eilandsraad van 15 Januari 1954 zou nl. huns inziens overal, waar in het Statuut sprake is van „Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen" dienen te worden gelezen: „Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen en Aruba". Zij zullen wel begrepen hebben, dat deze wens geen kans op verwezenlijking had.

In de openbare slotzitting op 3 Juni j.l. heeft de Heer C. A. EMAN, nu de Grondwet zich verzet tegen het slaken van de band met de Antillen „als enige oplossing op dit moment de federatieve opbouw van de Nederlandse Antillen [bepleit] als overgangsperiode, waarin Aruba een zelfstandige positie krijgen kan".

In afwachting daarvan sprak hij zich verder niet uit. Een der andere Arubaanse leden van de Antillaanse delegatie, de heer J. E. IRAUSQUIN, preciseerde zijn standpunt wat uitvoeriger: ,,. . . . het gaat bij ons niet primair om een status buiten de Nederlandse Antillen, maar hoofdzakelijk om de grootst mogelijke zelfstandigheid". Hij hoopte dat de door de Landsregering ingestelde commissie spoedig met haar werk gereed zal komen en dat de wijzigingen in de Landsregeling en de Eilandenregeling tegelijkertijd tot stand zullen komen, met de wijzigingen voor de aanpassing aan het Statuut (mitsdien uiterlijk drie maanden na de inwerkingtreding van het Statuut). Voorshands zag hij ervan af, dat Aruba een vierde deel van het Koninkrijk zou worden, nu dit ,,volgens deze conferentie en volgens deskundig advies [1]) op het ogenblik staatsrechtelijk onmogelijk is". ,,Mocht evenwel Aruba, nadat de Eilandenregeling tot haar recht is gekomen, nog steeds een status buiten de Nederlandse Antillen wensen, dan kan dit via het Statuut verwezenlijkt worden".

De praktijk zal wel uitwijzen, dat herziening van de Eilandenregeling op zo korte termijn als de heer IRAUSQUIN hoopt, niet mogelijk zal zijn. Er bestaan te dien aanzien zo diepgaande meningsverschillen, dat een grondige voorbereiding en intensief overleg nodig zal zijn.

Vragen wij ons thans af of Aruba er goed aan doet de oplossing van de moeilijkheden steeds maar weer te zoeken in radicale afscheiding van Curaçao. Het hoeft toch geen betoog, dat enerzijds het Rijksdeel de Nederlandse Antillen, toch reeds van geringe omvang, zozeer zou worden verzwakt als Aruba daarvan geen deel meer zou uitmaken, dat het bezwaarlijk de verkegen zelfstandigheid zal kunnen handhaven en de verantwoordelijkheid voor en de verplichtingen ten aanzien van de vier kleine eilanden zal kunnen blijven dragen. Anderzijds zal een minuscuul Rijksdeel Aruba onmogelijk kunnen voorzien in de toporganen, welke toch in een moderne staatsrechtelijke zelfstandige gemeenschap niet kunnen worden gemist: ik denk aan de rechtspraak, inspecties, toezicht houdende organen, middelbaar onderwijs enz., laat staan de buitenlandse betrekkingen en de defensie.

Nu heeft men van Arubaanse zijde weliswaar verklaard, dat Aruba bereid is de verplichtingen ten aanzien van de vier kleine eilanden mee te blijven dragen en met de Nederlandse Antillen in onderlinge samenwerking de voorzieningen te treffen, welke voor de Ned. Antillen en Aruba afzonderlijk te bezwaarlijk zouden zijn. Maar wat voor zin heeft het eerst de historische banden door te snijden en dadelijk daarop nieuwe banden aan te knopen om in gemeenschappelijke zaken in onderling overleg te voorzien? Waarop berust de veronderstelling, dat dit

[1]) Men zou geneigd zijn te denken, dat spreker hier doelt op het advies van Prof. KRANENBURG. Het is mogelijk, maar men mag niet zo ver gaan te veronderstellen, dat Prof. KRANENBURG de uitspraak ,,staatsrechtelijk onmogelijk" zou gebonden hebben aan de restrictie ,,op het ogenblik".

onderling overleg betere resultaten zal opleveren, dan thans en een minder geprikkelde sfeer zal worden geschapen? Dit zou wellicht het geval kunnen zijn, indien ieder der partijen geheel vrij stond al of niet met de ander te onderhandelen. Doch deze vrijheid bestaat niet; men heeft elkaar bepaald nodig, want na de scheiding zouden de delen ieder voor zich te zwak zijn om in de moderne overheidstaak behoorlijk te voorzien. Als Aruba voor zich de vrijheid wil voorbehouden niet met de Ned. Antillen, doch met Nederland samen te werken voor zover de overheidstaak voor haar alleen te zwaar is, dan dient zij wel te bedenken, ten eerste, dat zij, de Nederlandse Antillen tekort doet; ten tweede dat al spoedig innerlijk verzet zou ontstaan tegen terugkeer van de „koloniale" verhouding; ten derde, dat in diensttreding bij Aruba voor goede Nederlandse krachten minder aantrekkelijk is dan bij het tegenwoordige rijksdeel Nederlandse Antillen.

Ligt het niet veeleer voor de hand, dat de vertegenwoordigers van Aruba in de Staten en de Arubaanse landsministers hun invloed uitoefenen, opdat met rechtmatige verlangens van Aruba ernstig rekening wordt gehouden? Is dit in het jongste verleden gebeurd? Zo niet, wat is daarvan de reden? Verscheidenheid van mening? Onderlinge wrijving en naijver tussen Arubaanse partijen? Persoonlijke belangenbehartiging? Onbekwaamheid van Arubaanse Statenleden en landsministers?

Nog een tweede reeks vragen verdient beantwoording, alvorens een zo ver gaande maatregel als scheiding aan de orde kan worden gesteld. Ziet Aruba de moeilijkheden niet te zeer uitsluitend vanuit de Arubaanse gezichtshoek? Heeft zij nagegaan of ook bij andere eilandgebieden gelijksoortige verlangens bestaan? Hebben ook andere eilandgebieden gelijksoortige bezwaren tegen de wijze van uitvoering van de Eilandenregeling en tegen het overleg (of misschien gemis aan overleg) tussen Landsregering en Eilandsbestuur? Zijn de eilandgebieden Curaçao, Bonaire, de Bovenwindse eilanden erg tevreden of hebben ook zij bezwaren? Indien zij overeenkomstige bezwaren tegen de Eilandenregeling hebben, daarin is wijziging te brengen, hetzij bij landsverordening met toepassing van art. 185 van de Landsregeling, hetzij bij A.M.v.B. met toepassing van art. 26 Eilandenregeling. Men onderscheide echter goed welke bezwaren inhaerent zijn aan geschreven bepalingen en welke aan het dagelijks beleid. De zo hoog geroemde schepping van THORBECKE, de Nederlandse gemeentewet, is in haar 100-jarig bestaan negen en veertig maal bij wet gewijzigd. Niemand zal dan toch willen volhouden, dat de Eilandenregeling onverbeterlijk is. Dat zou alleen het geval zijn, indien zij was opgezet door de stuurlui aan de wal en de critici, welke achteraf luidkeels hun felle kritiek doen horen. Welnu, zij krijgen de kans hun licht te laten schijnen en het initiatief tot verbetering te nemen. Het zal hun dan wel blijken dat een compromis (en dat is de Eilandenregeling) nooit volle bevrediging kan geven; in dit geval aan unitariërs enerzijds en separatisten anderzijds. Het zal hun dan eveneens blijken, dat zonder voldoende praktijk-ervaring en zonder voldoende gegevens moeilijk bepalingen in het leven zijn te roepen, welke lang ongewijzigd kunnen blijven.

Indien ook de andere eilandgebieden bezwaren hebben tegen het dagelijks beleid van de Centrale Regering, ligt het dan niet voor de

hand de hoofden bij elkaar te steken en gezamenlijk aandrang op die Regering uit te oefenen eventueel door tussenkomst van de vertegenwoordigers in de Staten? Dit is geen samenspanning tegen het gezag, geen ondermijning van het algemeen Antillaans belang, doch een volkomen normale groepering van gelijksoortige belangen. De tijd zal leren, dat er behoefte ontstaat aan nauwer contact tussen gezaghebbers en tussen bestuurscolleges tot uitwisseling van ervaring en tot overleg over vraagstukken waar elk eilandgebied voor komt te staan.

Nederlands-Indië kende de periodieke decentralisatiecongressen; in Nederland is een krachtige ,,Vereniging van Nederlandse Gemeenten" — waarvan ruim 1000 gemeenten lid zijn — met een goed geoutilleerd centraal bureau en een eigen officieel orgaan. Een gezonde ontwikkeling van lagere gemeenschappen wordt hier te lande niet als desastreus en remmend voor een behoorlijke gezagsuitoefening beschouwd. Gemeenschappelijk overleg van die gemeenschappen zal voor een gezonde ontwikkeling bevorderlijk zijn.

Als de overgangsperiode voorbij is, zou er wellicht bij de Centrale Regering op kunnen worden aangedrongen, dat ter bevordering van een vruchtbare samenwerking met de eilandgebieden en ter bespoediging van het overleg een ,,bureau voor de eilandgebieden" wordt aangewezen; niet een nieuw rad in het ingewikkeld mechanisme, doch enige personen wier eerste taak is de goede en snelle afwikkeling van de kwesties tussen de Centrale Regering en de eilandgebieden. In Nederlands Indië rustte die taak op het ,,Decentralisatiebureau"; in Nederland bestaat daarvoor een ,,Bureau Bestuurszaken" van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Zolang niet op deze of andere wijze beproefd is in de praktijk van de bestuursvoering verbetering te brengen, is radicale constitutie-wijziging niet gemotiveerd. Maar ook al zou besloten worden tot Grondwetswijziging om afscheiding van Aruba mogelijk te maken, dan nog zal dit een langdurig proces zijn en is het mitsdien aan te bevelen te trachten het thans bereikbare te verwezenlijken eventueel door wijziging van de Eilandenregeling. Het zal dan echter nodig zijn dat Aruba niet volstaat met het uitspreken van enkele leuzen, doch weloverwogen voorstellen op tafel legt, waarover een verstandelijke discussie mogelijk is.

1 Juli 1954.

SUMMARY

ARUBA'S WISH TO SECEDE

Aruba's wish to secede from Curaçao was publicly expressed for the first time in an address to H.M. the Queen of September 9, 1947.

Although, at first, this movement was not highly thought of, it succeeded in binding the Antillean delegation at the conference of the

Netherlands-Surinam and Curaçao of 1948, to the mandate of obtaining the Netherlands Government's quarantee before the beginning of the conference that Aruba would have the power, amongst other things, to secede immediately and completely from the Netherlands Antilles.

The Netherlands Government did not give this guarantee, but instituted a committee after the conference, to investigate whether and in how far Aruba's whishes could be met.

This committee Aruba-Curaçao delivered their report on the 14th of June 1948 already, in which it was proposed to confer a high degree of autonomy on the islands while maintaining a central Antillean authority.

The underlying principles of this conference have been observed in the revision of the Land Settlement of 1951 and when the Islands Settlement became effective.

It may be expected that the high degree of autonomy conferred on each of the island territories would have an appeasing influence on Aruba's desire to secede. This has not been so to a satisfactory extent. During transference there has evidently been insufficient contact between the Central Government and the administrative board of the island territories. At their meeting of 15 January last the island council of Aruba again pressed for secession before the new legal order takes effect. The Netherlands Government declared positively that the written constitution speaks emphatically of a tripartite kingdom, so that Aruba could only be recognized as a separate Government territory after revision of the constitution and that the authorities in the Netherlands are not prepared to introduce such a proposal to revise.

Aruba will be wise in realizing as well as possible by means of mutual consultation with the other island territories the things that at present are attainable, if possible by making deliberate proposals to change the Islands Settlement.